

חוי דעת

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת | מרכז ללימודי הלכה

בגליון השבוע

עלון מס'

83

הלכות שבת: דין ברירה בקילוף פירות וירקות.

דעת ודין: גניבת דעתו של חברו - בגדרי האסור והמותר.

אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להועץ במורה הוראה.

הלכות שבת

אשה הרוצה להכין את האוכל לסעודת השבת ולצורך כך מקלפת ביצים וירקות, האין בזה איסור 'בורר'?

בב"י (סוף סי' שכ"א) הביא בשם הירושלמי שאדם הקולף שום חייב משום מלאכת בורר. ואע"פ שלכאורה הקליפה והפרי אינם אלא כשני דברים העומדים כל אחד בפני עצמו, אך כיון שהקליפה דבוקה בפרי היטב לכן היא נחשבת כמעורבת עמו (כן פי' בש"כ פ"ג הערה פ"ה בשם הגרשו"א זצ"ל).

והביא שם הב"י בשם הראשונים, שכל איסור זה הוא רק כשמקלף בשביל לאחר זמן, אבל אם מקלף בשביל צורך מיידי מותר. והקשו הפוסקים (ביאור הלכה סי' שכ"א ד"ה לקלף וכו', וחזו"א או"ח סי' נ"ד סק"ד), שהרי כל מה שיש היתר בברירה כשבורר לאלתר זה רק בבורר אוכל מתוך פסולת, אבל בורר פסולת מתוך אוכל אסור בכל אופן, והקולף הרי הוא מוציא את הקליפה שהיא הפסולת מתוך האוכל? ותירצו, שכיון שאי אפשר באכילת הפרי אלא ע"י הסרת הקליפה מעליו וכך היא דרך אכילתו, לכן אין זה נחשב כעשיית מלאכה אלא כדרך אכילה בעלמא, וכעין ההיתר שיש בברירת אוכל מתוך פסולת לצורך מיידי משום שזה דרך אכילה.

ומעתה, אשה הרוצה להכין את האוכל לסעודת השבת, צריכה להיזהר שלא לקלף ביצים וכדו' אלא בסמוך לסעודה [וכפי שיבואר להלן אי"ה מהו הזמן שנחשב לצורך מיידי].

ברם, כל דין זה הינו רק בסוגי פירות וירקות שרגילים לאוכלם מקולפים, ומשום כך הקליפה אינה נחשבת ממין הפרי, וכשמפרידם זה מזה הרי הוא עושה מעשה ברירה. אבל באותם שרגילות לאוכלם עם קליפתם אין הקילוף אסור בהם, משום שאין הקליפה והפרי נחשבים כשני מינים שהקליפה ג"כ ממין הפרי היא.

ולהלן נביא דוגמאות לכמה סוגי פירות וירקות, אם מותר לקלפם אף שלא לצורך מיידי.

ענבים, נקטרינה, עגבניה: מותר לקלפם אף לצורך לאחר זמן, שהרי רגילות היא לאוכלם בקליפתם.

גזר, בצל, ביצים: אסור לקלפם אלא לצורך מיידי, שהרי אין רגילות לאוכלם אלא מקולפים.

דבר העורך

'שאי סביב עיניך וראי כולם נקבצו באו לך'.

מכל רחבי הארץ, מאזור חיפה והקריות שבצפון ועד ירוחם שבדרום, נקבצו חברות הלומדים של לימודי דעת, לכינוס השנתי ומעמד חלוקת התעודות, שהתקיים באולמי וגשל בבני ברק, לפני מספר ימים.

הארוע החל בשעת אחה"צ מוקדמת, בסיור בבתי גדולי ישראל שליט"א, שעמדו נפעמים נוכח התופעה: יהודים יקרים, אברכים שתורתם אומנותם לצד בעלי בתים העוסקים לפרנסתם, המקדישים מזמנם ללימוד הלכה בעיון, ועומדים בהצלחה בבחינות על חומר נרחב.

הגאון רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א, ראש ישיבת פוניבז', המלווה את המסיימים זו השנה השניה, והגאון רבי נתן בן סניור שליט"א, מחשובי הדיינים וראש ישיבת בנין ציון, עמדו בדבריהם על מעלת לימוד ההלכה בעיון, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, וברכו את כל הלומדים שיהיו דברי תורה מתקיימים בידם, ויזכו להגדיל תורה ולהאדירה.

כן זכו המסיימים הי"ו, לברכתו של מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א, שקבלם במעונו במאור פנים ובחביבות, ובירך כל אחד ואחד מהם באופן אישי, להצלחה וס"ד בכל העניינים.

שמחת התורה במעמד סיום תוכניות הלימוד, וחלוקת התעודות, פרצה גבולות. קורת רוח מיוחדת, היתה בעת אמירת השיעורים המסורתית, ע"י רבני לימודי דעת, ראשי התכניות השונות. לראות את החיבור המייד, ה'קליק' המיוחד הנוצר בין הרבנים לבין הלומדים, הצוללים יחדיו לסוגיה הלכתית מתוך תוכנית הלימוד. שיעור חי, מתוך דיבוק חברים וריתחא דאורייתא, בהשתתפות ערה של כל הלומדים שיחיו. אשרי עין ראתה.

גולת הכותרת של המעמד, טקס חלוקת התעודות, ללומדים שסיימו בהצלחה. ההתרגשות שאפפה את הלומדים, כמו גם את בני משפחותיהם שבאו ללוותם ביוםם הגדול, היוו ביטוי מוחשי לנאמר במשלי 'נוצר תאנה יאכל פריה'.

ברכתנו לכל הלומד ים, ולמסיימים שיחיו, שיראו ברכה מרובה בעמלם, ישכילו ואף יעשו פרי, לגאון בישראל ולתפארת לימוד ההלכה.

העורך

הלכות שבת - המשך

לעילוי נשמת

הר"ר נחום מרדכי
 בן פנחס ומרת שרה רחל
 מלאווער ע"ה
 זצ"ל

תנצב"ה

הוקדש ע"י הגב' פ. שטריגלר תחי'

לעילוי נשמת

הר"ר אריה לייב
 בן ר' רפאל שמואל ברנבוים זצ"ל

תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת שדרה
 בת מאיר ע"ה

תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת שרה דבורה
 בת חיים אברהם ע"ה

תנצב"ה

לעילוי נשמת

הר"ר זאב
 בן יהודה לייב זצ"ל
 נפטר ט"ז אב תש"ס

תנצב"ה

הוקדש ע"י בנו

וטעמו, שהרי זה כדין קליפת פירות שמותר לקלפם סמוך לאכילה כיון שא"א לאוכלם באופן אחר. אבל החזו"א (או"ח סי' נ"ד סק"ה) חולק ע"ז, וסובר שאין זה נחשב שא"א לאכול הפרי בלא הוצאת הגרעין, שהרי אפשר לאכול את הפרי עד שמגיע לגרעין ואח"כ יזרקנו.

ואם רוצה יכול לאחוז את הגרעין בידו אחת ולמשוך את הפרי עם ידו השנייה, שבאופן זה הרי הוא מפריד את הפרי מהגרעין.

וכל זה בגרעינים כגרעיני שזיפים וכדו', אבל גרעיני "מלון" מותר להסירם מהפרי לכו"ע, ואפילו אותם המחוברים אל הפרי, משום שאינם נחשבים כמעורבים עמו אלא רק כמונחים על גביו (שש"כ פ"ג סעיף ל"ג והערה צ"ד), ובספר חוט שני (פרק כ"ה ס"ק ח') כתב שהנשארים מחוברים למלון לאחר שניערו את הגרעינים אסור להפרידם.

בגליון הבא:

- מרק המעורב בבשר, ירקות או אטריות ורוצה להפרידם זה מזה האם מותר להשתמש במסננת או בכף מחוררת לצורך זה?
- האם מותר להשתמש בשבת עם כלי המיועד לאכסון זיתים?
- מלחיה ששמו בה גרגרי אורז בשביל לספוג את הלחות מהמלח, האם מותר להשתמש בה בשבת?
- ברירה ע"י כף או מזלג האם נחשבת לברירה בכלי?

תפוחים: במ"ב (סי' שכ"א ס"ק פ"ד) כתב בשם המג"א שתפוחים אסור לקלפם אלא לצורך מייד, אולם בשעה"צ (ס"ק צ"ז) הביא את קושיית הפמ"ג שהרי רוב העולם אוכלים את התפוחים עם קליפתם. וכתב ע"ז הגאון רבי משה פינשטיין זצ"ל (אג"מ או"ח ח"ד סי' ע"ד בורר אות ח'), שהפמ"ג אינו בא לחלוק על המג"א ואף השעה"צ רק ציין לקושייתו אבל אין כוונתו לפסוק כך.

עור שע"ג העוף: עור שרוב העולם רגילים לאוכלו כעור של עוף צלוי, מותר להסירו מע"ג העוף אף שלא לצורך מייד. אבל בעור של עוף מבושל שהמציאות השכיחה כיום בא"י שרבים אינם אוכלים אותו, אסור להסירו אלא לצורך מייד. (שש"כ פ"ג סעיף ל'. ועיין באג"מ שם שכתב להתיר את הסרת העור אף בשביל לאחר זמן משום שהוא דבר אחד ממש עם העוף, ודבריו הם כנראה במקומות שרוב בני"א רגילים לאכול את העור. - ספר אורחות שבת פ"ג סעיף צ"ג והערה ק"ו).

[ועיין שש"כ (שם) שכתב, שיש מחמירים שלא לקלף אלא בסמוך לסעודה אפילו כשרגילים לאכול בלא קילוף.]

האם יש איסור בורר בהסרת הגרעין מהפרי?

ישנה מחלוקת בין המ"ב והחזו"א בדין זה, שהמ"ב (סימן שכ"א ס"ק פ"ד) התיר הסרת גרעין מהפרי בעת האכילה, וכתב שאפשר אפילו בסמוך לסעודה מותר (עיי"ש בשעה"צ ס"ק צ"ט).

לומדי לימודי דעת בכינוס אב תשע"א

דעת ודין

מאת הדיין הרב יצחק צבי אושינסקי שליט"א

גניבת דעתו של חברו

בגדרי האסור והמותו

האם מותר להזמין את חברו לסעודה מתוך נימוס, למרות שיודע המזמין שחברו יסרב להזמנתו. האם מותר לומר לאדם שעושה מעשה במיוחד בשבילו, כגון לומר לו "במיוחד לך חיכיתי", או מוכר שאומר לקונה "בשבילך אני פותח מהסחורה החדשה", למרות שאין זו האמת. ומה הדין כשלא אמר, אלא חברו מבין כך מעצמו.

מובא בברייתא בחולין צד ע"א: "תניא היה ר"מ אומר אל יסרהב אדם לחברו לסעוד אצלו ויודע בו שאינו סועד". כן נפסק גם בשולחן ערוך (חושן משפט סימן רכח סעיף ו): "ואין לגנוב דעת הבריות בדברים שמראה שעושה בשבילו ואינו עושה אסור, כיצד לא יסרהב בחברו שיסעוד עמו והוא יודע שאינו סועד וכו'". דין זה הינו בגדר גניבת דעת, וע"ש ברש"י בחולין שגניבת הדעת היא שעתה צריך חברו להכיר לו טובה עבור כך, משום שסובר שמפציר בו מהלב.

ההבדל בין אונאת דברים לגניבת דעת הוא בכך, שאונאת דברים משמעותה שאומר דבר שמטעה בכך את השני או אומר לו דבר המצער, דהיינו שהאונאה היא מפורשת ועצם האמירה נתפסת באופן ישיר ע"י חברו כאונאה. מה שאין כן גניבת דעת, שאינה אמירה מפורשת או מעשה המטעים או מפסידים את חברו, אלא האמירה או המעשה מתפרשים לטוב, וחברו שמח באותה אמירה או באותו מעשה הטבה כביכול, אלא שכוונת הלב שמאחורי האמירה או המעשה הנ"ל היא זאת

המטעה את חברו שלא יודע אפי' שהוטעה, וחושב עד הסוף שנעשתה עמו טובה.

הזמנה דרך נימוס

הב"ח שם סימן רכח כתב: "ומה שכתב שלא יסרהב וכו', משמע דווקא הפצרה טובא אסור, אבל אמירה גרידא פעם ושתים מפני הכבוד, אין שם אסור, וכך נוהגים".

לכאורה הבסיס והמקור למה שכתב בב"ח "מפני הכבוד", היא ע"פ השולחן ערוך שם בסעיף ז, ומקורו בגמרא בחולין שם, שאסור ללכת לבית האבל ובידו כלי ריקן כדי שיסבור האבל שהוא מלא יין, אך אם עושה זאת כדי לכבדו, מותר. נראה א"כ מהגמרא שאמנם אסור לגנוב דעתו של חברו, אך אם עושה כך כדי לכבדו, דהיינו שכוונתו של העושה היא אכן לטובתו של חברו וכן נגרמת לו טובה של כבוד מכך, מותר, ואפי' שאין המעשה דומה לגמרי למה שחושב המקבל, מה שאין כן בכל גניבת דעת שכוונת גונב הדעת אינה לטובת המקבל.

הדרישה (על הטור בסימן זה) מתיר ג"כ להזמינו פעם אחת דרך נימוס אך מטעם שונה. וכך כתב שם: "נראה לע"ד מדקתני בברייתא 'יסרהב' שהוא לשון הפצרה וכן 'לא ירבה לו בתקרובת וכו' משמע דווקא בהפצרה ובהרבה תקרובת הוא דאסור, משום גניבת דעת, הא לומר לחברו פעם אחת 'בא לאכול עמי' אע"פ שיודע שלא יאכל עמו, אין בו משום גניבת דעת, משום שדרך העולם לדבר כך מפני הכבוד". גם הסמ"ע שם (סימן רכח ס"ק ח) מתיר להזמינו פעם או פעמיים, אך טעמו נראה כשונה במקצת מהנ"ל, ע"ש.

מדברי הפוסקים הנ"ל עולה שמותר להזמין אדם פעם או פעמיים לסעוד עמו, כאשר אכן מכבדו בכך, או שמנהג העולם להזמין כך. כתוספת להנ"ל, מובא חידוש דין בשו"ע הרב (הלכות אונאה וגניבת דעת, סעיף יד), שהיתר זה, להזמין פעם או פעמיים, הוא אפי' כאשר לא רוצה שחברו יאכל עמו.

מטעה את חברו

מובא בגמרא בחולין צד ע"א: "ולא יפתח לו חביות המכורות לחנווני, אלא אם כן הודיעו". דין זה נפסק גם בשולחן ערוך (סימן רכח סעיף ו): "ולא יפתח חביות הפתוחות לחנווני וזה סובר שפתחם בשבילו, אלא צריך להודיעו שלא פתחם בשבילו". וממשיך השולחן ערוך שם באותו סעיף: "ואם הוא דבר דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה שאינו עושה בשבילו ומטעה עצמו שסובר שעושה בשבילו לכבדו, כגון שפוגע בחברו בדרך וסבור שזה יצא לקראתו לכבדו, אין צריך להודיעו".

סיומת דברי השולחן ערוך הנ"ל הינם ג"כ גמרא מפורשת בחולין (צד ע"ב), וכך כתבה הגמרא שם: "והא קמטעי להו, אינהו הוא דקמטעו נפשייהו. כי הא דמר זוטרא בריה דרב נחמן הוה קאזיל וכו', פגעו אהדדי הוא סבר לאפיה דקאתו. אמר להו למה להו לרבנן דטריח ואתו כולי האי וכו', איהו הוא דקא מטעי נפשיה". אדם שמטעה את עצמו וחושב שחברו עושה את הטובה במיוחד בשבילו, אין צריך חברו להעמידו על האמת.

בביאור כוונת דברי הגמרא "לא יפתח חביות

חשוב לדעת

ברכת יישר כח לכל הלומדים היקרים שהגיעו לכינוס תשע"א

בכינוס חולקה תשורה למשתתפים ספר מאמרים על פרשיות השבוע מאת הדיין הרב יצחק צבי אושינסקי שליט"א המשתתפים בכינוס שלא קבלו את התשורה מוזמנים לקבלו במשרדי לימודי דעת רח' רבי עקיבא 164 בני ברק.

הביאו ברכה אל ביתכם

גלינות מי דעת נלמדים על שולחן השבת ברבים מבתי ישראל

יהודי יקר!

הקדש את הגליון הבא

לעילוי נשמת יקיריך

לנחת מהילדים, סייעתא דשמיא

והצלחה בכל העניינים

דעת ודין - המשך

הודיעו הוי גניבת דעת. (כל זה ג"כ בתוס' חולין צד ע"ב ד"ה אינהו בקצרה).

יש להוסיף עוד בביאור החילוק ולומר שמה שנאסר משום גניבת דעת הוא במקרה שעושה את המעשה או אומר את האמירה בצורה מכוונת כלפי האדם העומד לפניו, כגון שמראה לו עתה שפוחת בשבילו ואזי ממילא חושב חברו שאכן פתח לכבודו את החבית. מה שאין כן במקרים שבהם נפסק שחברו "מטעה עצמו" ואין צריך להודיעו, שם מדובר שהאדם עשה פעולה ראשונית שאינה קשורה בהכרח לחברו שטועה בה, אלא שתוך כדי הפעולה שעושה, בא חברו וטעה בה, שם אנו אומרים שאת הפעולה התחיל האדם ללא זיקה לחברו, ואם חברו מוצא מקום לטעות אזי הוא הטעה את עצמו.

כן נראה בדין "מטעה עצמו" המובא בגמרא. שם מובא המקרה של מר זוטרא בריה דרב נחמן ורבא ורב ספרא, שחשב מר זוטרא שבאים הם לקראתו, ושם אכן הם החלו את עצם פעולת ההליכה לפני שבה הוא וחשב שהולכים בשבילו, דהיינו שהוא טעה את טעותו כאשר הפעולה של הראשון היתה כבר בעיצומה.

בשבילו, א"כ מדוע לא נאמר שהאורח הטעה עצמו ואין צריך המוכר להעמידו על טעותו.

ונראה לבאר את החילוק במקביל ללשונו של השולחן ערוך שהבאנו כבר לעיל בדין "מטעה עצמו" הכותב שם: "ואם הוא דבר דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה שאינו עושה בשבילו וכו'". נראה מדברי השולחן ערוך שכדי להשתמש בהיתר של "מטעה עצמו" צריך שיהיה זה דבר שניתן לפרשו בכמה אופנים ויכל חברו לסבור שלא עושהו בשבילו, אך מטעה עצמו שעושה בשבילו, והדוגמה לכך בשולחן ערוך היא שפגע בחברו בדרך, שניתן לראות את הליכתו של חברו כהליכה לכמה מטרות שונות, אך הוא סבור דווקא שיצא לקראתו, ולכן אין צריך להודיעו.

ברם, בנדון דידן, שמראה כאילו פותח את החבית לחברו, או לרש"י כאשר אכן פותח את החבית לחברו האורח, פה אין לאורח עוד דרך לפרש את פתיחת החבית ולא צריך להעלות בדעתו את האפשרות הרחוקה שמא כבר מכורה החבית לחנווני, ולכן פה למרות שלא אומר לאורח כלום אלא רק סבור האורח שפוחת לו, אפילו הכי יש להודיעו, ואם לא

המכורות לחנווני" (ובלשון השו"ע "הפתחות לחנווני"), ישנם שני ביאורים (ומובאים ג"כ בסמ"ע שם ס"ק ט). רש"י מפרש שמכר חבית שלימה לחנווני והיא עדיין אצלו, לא יפתחנה לאורח הבא משום שגונב דעתו. רש"י ביאר את הגמרא שרק עתה פותח המוכר את החבית, אלא שפוחת לאורח מה שהיה פוחת ממילא לחנווני שכבר קנאה. ואילו הטור והשולחן ערוך כתבו: "לא יפתח חביות הפתוחות לחנווני", דהיינו שהבינו שהחבית כבר היתה פתוחה לחנווני, אלא שהמוכר מראה לאורח כאילו עתה פותחה בשבילו.

חברו מטעה את עצמו

יש לכאורה להבין, לפירושם הנ"ל של השולחן ערוך והטור בדין "לא יפתח חבית", מדוע נאסר הדבר משום גניבת דעת, והרי המצב פה הוא שהאורח הטעה את עצמו (סבר שפתחו בשבילו), וכבר הבאנו לעיל שכאשר לא הטעה אותו בעל הבית אלא חברו הטעה את עצמו אין איסור של גניבת דעת. כאשר נראה את לשון השולחן ערוך מתחדדת השאלה, שהרי מתבטא בלשון "לא יפתח חביות וכו' וזה סובר שפתחם בשבילו", דהיינו שהאורח רק סובר כך, ולא שאמר לו המוכר בפירוש שפוחת

מרכז למודי דעת

מהיום תוכל לשלב למודי הלכה בתוך סדר היום העמוס שלך. הצטרף עוד היום לשעורי ההלכה מבית למודי דעת הנשלחים לאלפי בתים בארץ ובעולם ומביאים את הלומד לרמה גבוהה בידיעת הלכה.

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והיתר, שבת, עירובין, נדה, מקוואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיניות.
- הכנה מושלמת לבחינות ברבנות.
- מוכר לשנת שבתון